

27.9.2006

Dnro 2259/4/05

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää

**LISÄTUTKINTATOIMENPITEISTÄ KIELTÄYTYMISEN PERUSTELEMINEN
JA PYYDETYN ESITUTKINTA-AINEISTON TOIMITTAMINEN
ASIANOSAISELLE**

**1
KANTELU**

Kantelija arvosteli - - - Kajaanin kihlakunnan poliisilaitoksen rikoskomisarion menettelyä asiansa esitutkinnassa.

Kirjoituksen mukaan rikoskomisario ei suostunut kantelijan esitutkintaan 310.10.2004 antamassa loppulausunnossa pyydettyyn lisätutkintaan. Edelleen kirjoituksen mukaan rikoskomisario laiminlöi esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 19 §:n mukaisen merkinnän tekemisen esitutkintapöytäkirjasta jättäessään merkitsemättä, että loppulausunnossa pyydettyyn lisätutkintaan ei ole suostuttu. Kirjoituksen mukaan "puolustukseni menetti asiassa aikaa marraskuusta 2004 aina 11.7.2005 asti, jolloin kävi ilmi, ettei pyydettyä lisätutkintaa oltukaan suoritettu."

Kirjoituksen mukaan rikoskomisario ei noudattanut kantelijan puolesta annetussa loppulausunnossa esitettyä pyyntöä toimittaa muiden asianosaisten esitutkintaan antamat loppulausunnot kantelijan avustajalle tiedoksi.

- - -

**3
RATKAISU**

**3.1
Lisätutkintapyyntö**

**3.1.1
Oikeusohjeet**

Esitutkintalain 12 §:n mukaan asianosaisten pyytämät kuulustelut ja muut tutkintatoimenpiteet on suoritettava, jos asianosainen osoittaa, että ne saattavat vaikuttaa asiaan, ja jollei niistä aiheudu asian laatuun nähden kohtuuttomia kustannuksia.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 19 §:n 1 kohdan mukaan esitutkintapöytäkirjaan on tehtävä merkintä muun muassa siitä, että

asianosaisen esitutkintalain 12 §:n mukaiseen pyyntöön lisätutkimuksien toimittamisesta ei ole suostuttu.

3.1.2

Saadut selvitykset

Rikoskomisario on selvityksessään kertonut kieltäytyneensä pyydetyistä lisätutkinnasta, joka koski epäiltyyn rikokseen liittyvän auton hankintahintaa, koska katsoi, etteivät pyydetyt toimenpiteet vaikuta asiaan. Poliisipäällikkö on lausunnossaan katsonut, että jo tehdyssä esitutkinnassa asiaa oli niin selvitetty, ettei lisätutkintapyynnöstä kieltäytymistä voida pitää virheellisenä.

Selvitysten mukaan esitutkintapöytäkirjan johdanto-osan on kirjattu kielteinen ratkaisu lisätutkintatoimenpiteistä kieltäytymisestä.

3.1.3

Kannanotto

Lisätutkintaa koskeva lainkohta antaa asiasta päättävälle virkamiehelle harkintavaltaa sen suhteen, suoritetaanko pyydettyä lisätutkintatoimenpidettä. Kynnys asianosaisen pyytämiin tutkintatoimiin suostumiselle ei ole erityisen korkea. Varsinkin se ehto, että on osoitettava tutkintatoimenpiteen saattavan vaikuttaa asiaan, täyttyy käsitykseni mukaan varsin helposti. Säännöstä ei voi tulkita niin, että saatavalla näytöllä tulisi olla jotenkin ratkaiseva tai olennainen merkitys. Varsinkin ristiriitaisessa näyttötilanteessa voi pienilläkin yksityiskohdilla olla merkitystä eli ne saattavat vaikuttaa asiaan - etenkin kun niitä tarkastellaan suhteessa muuhun näyttöön.

Saadun selvityksen ja käytettävissäni olevan aineiston perusteella katson kuitenkin, että rikoskomisario on toiminut asiassa harkintavaltansa puitteissa, eikä minulla ole aihetta toimenpiteisiin.

Kieltäytymisestä tehtävän merkinnän osalta totean, että kysymyksessä olevan esitutkintapöytäkirjan sivulla 9 todetaan "Loppulausuntojen lisätutkimuspyyntöjen osalta ei ole tehty toimenpiteitä". Käsitykseni mukaan merkintä on tältä osin vastoin kantelussa esitettyä asetuksen mukainen eikä asia anna aihetta toimenpiteisiin.

Sen sijaan totean, että perustuslain 21 §:ssä edellytettyyn asianmukaiseen käsittelyyn voidaan katsoa kuuluvan oikeuden saada perusteltu päätös, mihin puolestaan kuuluu myös se, että päätöksen kaikki perustelut tuodaan julki. Periaate koskee kaikkea viranomaistoimintaa. Vaikka kysymyksessä olevassa asetuksessa ei perusteluja edellytetäkään, edellyttää perustuslain 21 §:n mukainen asianmukaisen käsittelyn periaate mielestäni myös perusteiden kirjaamista. Myös oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemys, jonka mukaan pyydetyistä lisätutkintatoimenpiteistä kieltäytyminen on perusteltava (Helminen–Lehtola–Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot, 2005, s. 242). Tässä tapauksessa kieltäytymistä ei ollut perusteltu millään tavalla.

Saatan edellä esittämäni käsityksen pyydetyistä lisätutkintatoimenpiteistä kieltäytymisen perustelemisesta rikoskomisarion tietoon.

3.2

Loppulausuntojen toimittaminen kantelijan avustajalle

3.2.1

Oikeusohjeet

Esitutkintalain 11 §:n mukaan asianosaisella on oikeus saada tietoonsa, mitä esitutkinnassa on käynyt ilmi, niin pian kuin siitä ei voi aiheutua haittaa rikoksen selvittämiseksi.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (JulkL) 11 §:n 1 momentin mukaan hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (*asianosainen*), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitteeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan asianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta esitutkinnassa ja poliisitutkinnassa esitettyyn tai laadittuun asiakirjaan ennen tutkinnan lopettamista, jos tiedon antamisesta aiheutuisi haittaa asian selvittämiseksi. Lain 14 §:n 4 momentin mukaan asiakirjan antamista koskeva asia on käsiteltävä viivytyksettä, ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun viranomaisella on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai jos muu niihin rinnastettava syy aiheuttaa sen, että asian käsittely ja ratkaisu vaativat erityistoimenpiteitä tai muutoin tavanomaista suuremman työmäärän, asia on ratkaistava ja tieto julkisesta asiakirjasta annettava viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun viranomaisella on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön.

3.2.2

Saadut selvitykset

Selvityksensä mukaan rikoskomisario ei lähettänyt kantelijan avustajan pyytämiä loppulausuntoja erikseen tälle, koska loppulausunnot liitettiin esitutkintapöytäkirjaan. Rikoskomisarion mukaan kantelijan avustaja olisi halutessaan saanut koko esitutkintamateriaalin loppulausuntoineen käyttöönsä, jos olisi tilannut sen.

Kajaanin kihlakunnan poliisilaitos ja Oulun lääninhallituksen poliisiosasto ovat lausunnoissaan katsoneet, ettei estettä erilliselle loppulausuntojen lähettämiseksi olisi ollut. Lausuntojen mukaan olisi ollut asiallista lähettää loppulausunnot pyydetyn mukaisesti taikka lähettää loppulausuntojen jälkeen koottu esitutkintapöytäkirja loppulausuntoineen eikä odottaa nimenomaista koko esitutkintapöytäkirjan toimittamispyyntöä.

3.2.3

Kannanotto

JulkL:n säännösten mukaan asianosaisella on oikeus saada pyynnöstään

asiaa käsittelevältä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn myös ennen esitutkinnan lopettamista, mikäli tiedon antaminen ei aiheuta haittaa asian selvittämiseksi. Saatujen selvitysten mukaan tällaista lain tarkoittamaa haittaa ei ollut olemassa.

Kantelijan avustajan pyynnössä asiassa saatujen loppulausuntojen toimittamisesta on käsitykseni mukaan ollut ns. ennakkotilaus tai -pyyntö, koska pyyntöä tehtäessä pyynnössä tarkoitetut asiakirjat eivät vielä olleet viranomaisen hallussa. Koska julkisuuslain 13 §:ää koskevien lain esitöiden mukaan tietojensaantia koskevan pyynnön kohteena voi olla sellainenkin asiakirja, jota pyynnön tekemisen hetkellä ei vielä ole olemassa, mutta joka syntyy viranomaisen tavanomaisen toiminnan tuloksena (HE 30/1998 vp, s. 70), on mielestäni selvää, että käsillä olevan kaltainen ennakkotilaus on mahdollinen. Tällaisessa tilanteessa JulkL:n 14 §:n 4 momentin mukainen määräaika asiakirjaa koskevan pyynnön käsittelylle ei käsitykseni mukaan ole laskettavissa ennen pyydettyjen loppulausuntojen saapumista viranomaiselle.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella loppulausunnot ovat saapuneet poliisille marraskuussa 2004 ja kantelijan avustaja on saanut niistä tiedon vasta kesällä 2005 asiassa syyteharkinnan suorittaneelta kihlakunnansyyttäjältä. Tarkempien ajankohtien selvittäminen ei ole mielestäni tarpeellista, koska saadun selvityksen perusteella asiassa on joka tapauksessa ylitetty JulkL:n mukainen määräaika asiakirjojen toimittamiselle.

Rikoskomisario on selvityksessään kertonut jättäneensä toimittamatta loppulausunnot erikseen kantelijan avustajalle, koska hän olisi saanut loppulausunnot haltuunsa tilaamalla esitutkintapöytäkirjat, joihin loppulausunnot oli liitetty. Pidän rikoskomisarion käsitystä jossain määrin ymmärrettävänä, koska käsitykseni mukaan on varsin tavallista, että avustaja tilaa käyttöönsä esitutkintapöytäkirjan liitteineen esitutkinnan päätyttyä. Tämä ei kuitenkaan muuta sitä tosiasiaa, että avustajalle ei ole toimitettu hänen pyytämiään loppulausuntoja lain mukaisessa määräajassa.

Katson rikoskomisarion menetelleen lainvastaisesti siinä, että hän on vastoin edellä selostettuja lain säännöksiä jättänyt toimittamatta kantelijan avustajalle tämän pyytämät loppulausunnot lain tarkoittamassa määräajassa niiden poliisille saapumisen jälkeen.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1.3 esittämäni käsityksen lisätutkintapyynnöstä kieltäytymisen perusteluista ja menettelyn virheellisyydestä perustelujen laiminlyömisessä sekä kohdassa 3.2.3 esittämäni käsitykseni menettelyn lainvastaisuudesta asiakirjojen toimittamisessa rikoskomisarion tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.